

Ctení účastníci Slovenského národného povstania, vážené slávnostné zhromaždenie, budúci rok uplynie už osem desaťročí od vypuknutia Slovenského národného povstania. Hoci si na túto prelomovú historickú udalosť bezprostredne pamätajú len tí najstarší, v našej historickej pamäti musí ostať stále živá.

To je dôvod, prečo sa každoročne tu, v Banskej Bystrici, skláňame pred hrdinstvom vás, účastníkov Povstania, i pred pamiatkou vašich spolubojovníkov, ktorí za našu slobodu priniesli tú najvyššiu obeť. Pripomíname si tiež odvahu tých, ktorí vám pomáhali. Vám všetkým patrí naša vďaka a úcta.

Dnešným generáciám je možno už vzdialená predstava, že účastníci SNP, znášali útrapy vojny a museli bojovať o svoje životy, o svoju existenciu.

Mnohí sa do Povstania zapojili ešte ako mladí ľudia, ktorých životy sa dovedy uberali celkom iným smerom. Neboli to profesionálni vojaci navyknutí na zvládnutie extrémne náročných situácií.

Boli to mladí muži ale i ženy, ktorí študovali alebo sa vyučili remeslu a mali svoje plány. Nie každý však mal šťastie a životy niektorých sa už nikdy nestihli naplniť. Ich obeť pre našu slobodu a demokraciu nikdy nesmieme zabudnúť!

Veľmi si prajem, aby sme my a predovšetkým naše deti už nikdy neboli bezprostredne konfrontovaní s takouto krutou realitou. I keď treba dodať, že práve takáto realita – teda hmatateľná skutočnosť vojnového konfliktu – sa nachádza až príliš blízko nás. Z geografického, aj politického hľadiska.

Každý človek má právo prežiť plnohodnotný život bez toho, aby doň zasiahla cudzia sila a prinútila ho bojovať o prežitie. Povstanie preto vnímam aj ako zápas za toto právo – za právo žiť v mieri a slobodne naplňovať svoje životy.

Išlo o jedno z najväčších ozbrojených vystúpení proti fašizmu na našom kontinente. Zároveň však bolo SNP spontánnou vzburou obyvateľov Slovenska proti diktatúre, proti neľudskosti režimu reprezentovaného nielen nacistickým Nemeckom, ale aj domácimi kolaborantmi.

Proti režimu, ktorý stál na ľudskom utrpení. Proti režimu, ktorý časti vlastných obyvateľov odňal právo voliť, pripravil ich o majetok, o dôstojnosť, aby ich napokon násilne deportoval do koncentračných táborov na takmer istú cestu k smrti. Avšak najmä vďaka SNP sa Slovensko v druhej svetovej vojne nakoniec zaradilo na stranu víťazných mocností.

Vážené dámy, vážení páni!

Povstanie svojím zápasom prispelo k porážke nacizmu nielen na slovenskom území, ale aj v globálnom meradle. Boj za demokratický charakter našej krajiny však nebol zavŕšený. Krátko po konci 2. svetovej vojny vystriedala fašistickú totalitu nová, komunistická – a to na dlhé štyri desaťročia. V konečnom dôsledku sa tak sen o slobode z roku 1944 naplnil reálne až v Novembri '89.

Ani dnes nie je možné s definitívnou platnosťou konštatovať, že slobodu a demokraciu už nič nemôže ohroziť.

Nielen na Slovensku, ale aj v iných krajinách sme svedkami rastúceho dopytu po rôznych obmenách autoritatívneho spôsobu vládnutia. Ako výstižne povedal historik Ivan Kamenec, demokracia je vynikajúca vec, ale nie je dokonalá. Jednou z jej nedokonalostí je jej vlastná zraniteľnosť. A história nám ukazuje, že na zraniteľnosti demokracie môžu vyrásť autoritatívne režimy a totalitné štáty. Ako tomu zabrániť?

Ponaučením zo SNP je aj fakt, že v tomto zásadnom a principiálnom zápase museli spájať svoje sily aj ľudia s odlišnými politickými názormi. Zapojili sa doň konzervatívni Čechoslováci i slovenskí nacionalisti, prívrženci parlamentnej demokracie, sovietskej moci, obdivovatelia Západu aj Východu, katolíci, evanjelici, Rómovia aj Židia. V rozhodujúcej historickej chvíli sa všetci dokázali povzniesť nad to, čo ich rozdeľovalo.

Štandardné demokratické prostredie, v ktorom žijeme dnes, rešpektuje názorové odlišnosti. Ale vo chvíli hoci len potenciálneho ohrozenia musíme byť schopní stavať na tom, čo nás spája. Slovenská spoločnosť to v kľúčových okamihoch svojich dejín vždy dokázala.

Výročie Slovenského národného povstania je tak príležitosťou nielen uctiť si zásluhy všetkých, ktorí vybojovali našu slobodu, ale vysloviť aj záväzok, že budeme s nadobudnutou slobodou narábať zodpovedne.